

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2014-03-11
1 (10)

Dnr 2013:00121 61-2013:20

Redovisning av uppdrag om att genomföra fortbildningsinsatser för att förbättra kvaliteten inom vägledningen samt uppdrag om att ta fram en fortbildningsinsats för studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan.

Härmed delredovisas samlat, enligt regleringsbrev, uppdrag om att genomföra fortbildningsinsatser för att förbättra kvaliteten inom vägledningen *samt* uppdrag om att ta fram en fortbildningsinsats för studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan för att minska etableringssvårigheter som unga med funktionsnedsättningar möter på arbetsmarknaden.

1. Inledning

Uppdragen är givna i regleringsbrevet för 2013 och pågår mellan 2013 och 2016.

- 1) Fortbildningsinsatser för främst studie- och yrkesvägledare för att förbättra kvaliteten inom vägledningen. Verket ska vid behov samråda med övriga berörda skolmyndigheter. Fortbildningsinsatserna ska inriktas mot att utveckla studie- och yrkesvägledningen med särskilt fokus på ökade kunskaper om arbetsmarknaden. Fortbildningen ska vidare främst gälla studie- och yrkesvägledningen inom grundskolan men kan också omfatta t.ex. gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Fortbildningen ska inriktas mot att studie- och yrkesvägledningen ska utvecklas t.ex. när det gäller att förmedla kunskaper om vilka delar av arbetsmarknaden där brist respektive överskott av arbetskraft kan förväntas uppstå i framtiden och i vilken utsträckning det finns möjligheter att få ett arbete direkt efter gymnasieexamen. Arbetet ska ske i samråd med Arbetsförmedlingen.
- 2) Skolverket ska efter samråd med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Hjälpmedelsinstitutet ta fram en fortbildningsinsats för studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan. Fortbildningsinsatsen ska särskilt inriktas på hur man kan minska de etableringssvårigheter som unga med funktionsnedsättningar möter på arbetsmarknaden samt på det stöd från olika myn-

digheter som ungdomar kan få. De berörda myndigheterna ska gemensamt genomföra utbildningarna.

I denna delredovisning ges en beskrivning av vilka insatser om genomförts och planeras att genomföra.

Med väl underbyggda val minskar risken för avhopp och felval och fler unga kan gå vidare till högre studier och arbete. Vikten av kvalitet i studie- och yrkesvägledning kan inte nog understrykas. Livslång vägledning är också viktig för att åstadkomma bättre balans mellan utbud och efterfrågan av kompetenser på arbetsmarknaden.

Med det som utgångspunkt inleddes en fas av kunskapsinhämtning från olika grupperingar och aktörer inom vägledningsområdet i syfte att kunna skapa aktiviteter som motsvarade målgruppernas behov. Skolverket samrådde med lärosäten, ett forskningsnätverk, ett myndighetsnätverk för vägledningsfrågor, Sveriges kommuner och landsting (SKL) Vägledarföreningen, landets regionala kompetensplattformar¹, verksamma vägledare och fackliga företrädare i syfte att först identifiera behov av stöd och insatser. Vidare knöts tidigt kontakter med pågående Europeiska socialfondsprojekt (ESF) inom väglednings- och entreprenörskapsområdet.

Ytterligare en utgångspunkt var de huvudsakliga kritikområden som Skolinspektionen identifierat i sin kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på grundskolan:

- Det finns omfattande brister i skolors och huvudmäns arbete med att planera och följa upp studie- och yrkesvägledningen.
- Eleverna får inte studie- och yrkesvägledning kontinuerligt under sin utbildning och studie- och yrkesvägledningen betraktas inte som hela skolans ansvar.
- Skolorna arbetar inte aktivt för att motverka begränsningar i elevernas studie- och yrkesval utifrån kön, social eller kulturell bakgrund.

Kunskapsinhämtningen pågick parallellt med att Skolverket började forma insatser, som främst innebar att köpa kurser av lärosäten och planera konferenser där implementering av de kommande allmänna råden för studie- och yrkesvägledning var en viktig del. Ett tillägg i regleringsbrevet under sommaren förde med sig att Skolverket påbörjade ett samarbete med Arbetsförmedlingen för att forma ett utbildningskoncept för lärare och studie- och yrkesvägledare inom grundskolan.

¹ Landets 21 Kompetensplattformar finns i huvudsak i alla län. De är regeringsuppdrag och syftet med kompetensplattformarnas uppdrag är att få bättre kunskap och översikt gällande utbud av utbildningar och behov av kompetens inom regionen samt öka samverkan avseende kompetensförsörjning och utbildningsplanering i respektive region.

2. Insatser och stödmaterial

Inom de här uppdragen genomför Skolverket flera olika fortbildningsinsatser:

- Kurser, riktade till studie- och yrkesvägledare, skolledare och lärare
- Konferenser med huvudmän, skolledare, vägledare och lärare som målgrupp.

Skolverket genomför också andra insatser som mer har karaktären av verktyg, såsom stödmaterial och en enkät som kan användas vid utveckling av studie- och yrkesvägledningen.

2.1 Fortbildningskurser

Efter en inledande kunskapsinhämtning och samråd med de lärosäten som erbjuder grundutbildningen för studie- och yrkesvägledare valde Skolverket att inledningsvis köpa fyra olika kurser. Malmö högskola hade möjlighet att erbjuda fyra kurser och och Stockholms universitet två. Kurserna riktas till studie- och yrkesvägledare, skolledare och lärare.

Kurs	Malmö högskola	Stockholms universitet
Kvalitet i studie- och yrkesvägledning	30 deltagare	36 deltagare
Studie- och yrkesvägledning i ny tid	28 deltagare	Erbjöds inte
Arbetsmarknadskunskap	41 deltagare	45 deltagare
Jämställdhet	19 deltagare	Erbjöds inte
TOTALT 199 deltagare		

Syftet med kurserna är att stärka studie- och yrkesvägledningen genom att öka kunskapen om området och skapa verktyg för utveckling.

För att få genomslag i verksamheterna ska skolledare delta vid uppstart och avslutning i kurserna om kvalitet i studie- och yrkesvägledningen och arbetsmarknadskunskap. Skolverket prioriterar deltagande arbetslag. Kurserna har få campusförlagda träffar och ett processinriktat arbetssätt där deltagarna utgår från sin vardagspraktik i skolan och gör planer för fortsatt arbete efter avslutad kurs. Kurserna pågår ungefär ett halvt år.

Kursen studie- och yrkesvägledning i ny tid har liknande upplägg som de tidigare två nämnda kurserna men det ställs inte krav på att hela arbetslag ska delta. Jämställthetskursen ger 7,5 hp och den kräver inte heller att man deltar i lag. Utvärdering av kurserna pågår.

Våren 2014 startar ytterligare en kurs, mångkulturell vägledning. Kursen vänder sig till vägledare och lärare, men det ställs inte krav på deltagande lag.

2.2 Konferenser om kvalitetsutveckling av studie- och yrkesvägledning

Tillsammans med Statens skolinspektion och SKL har fem konferenser genomförts på olika platser i landet under 2013. Målgruppen för konferenserna var huvudmän och beslutsfattare och syftet att öka kunskapen om studie- och yrkesvägledning och att presentera de reviderade allmänna råden, Skolinspektionens kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledning samt SKL:s metodstöd för vägledning. Sammanlagt deltog ca 750 personer vid konferenserna. Ungefär hälften av deltagarna var skolledare och huvudmän. Den andra halvan var studie- och yrkesvägledare. Endast en handfull politiker deltog. Deltagarnas utvärdering av konferenserna som helhet blev 3,9 av 5.

Skolverket drar slutsatsen att det fortsättningsvis är viktigt att nå fler skolledare, huvudmän och lokala politiker, med informationen om de allmänna råden och studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar.

2.3 Konferenser för att öka övergångar till arbetslivet för elever med funktionsnedsättning

Tillsammans med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Hjälpmedelsinstitutet har Skolverket genomfört sju konferenser runt om i landet. Målgruppen var studie- och yrkesvägledare i gymnasieskolan, men också lärare samt studie- och yrkesvägledare inom vuxenutbildningen och gymnasiesärskolan välkomnades. Syftet med konferenserna var att öka kunskapen om funktionsnedsättningar för att underlätta övergångarna mellan arbetslivet för elever i gymnasieskolan med funktionsnedsättningar. Sammanlagt 767 personer deltog i konferenserna. Större delen av deltagarna var studie- och yrkesvägledare på gymnasiet. Lärare och speciallärare deltog också, men i liten utstäckning. Utvärderingarna från deltagarna visade att konferenserna var uppskattade och att det finns ett stort behov av ökad kunskap inom området. Deltagarna efterlyste mer kompetenshöjande insatser framöver och uttryckte att rektorer och gymnasiechefer i högre grad behöver förstå vikten av att veta vilket elevunderlag skolan har för att kunna stödja eleverna på ett bra sätt.

Medverkande myndigheter kan efter en gemensam genomgång av konferensernas utfall och genomförande konstatera att det har särskilt stor betydelse för elever med funktionsnedsättningar att skolan har en väl etablerad kontakt med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Det är värdefullt att samla och sprida fler goda exempel som visar på vinster för både elev och samhälle om nätverket mellan skola, Arbetsförmedling och Försäkringskassan som fungerar väl. Skolverket har påbörjat förslag på kommande insatser som också inkluderar lärare och arbetsliv.

2.4 Enkät

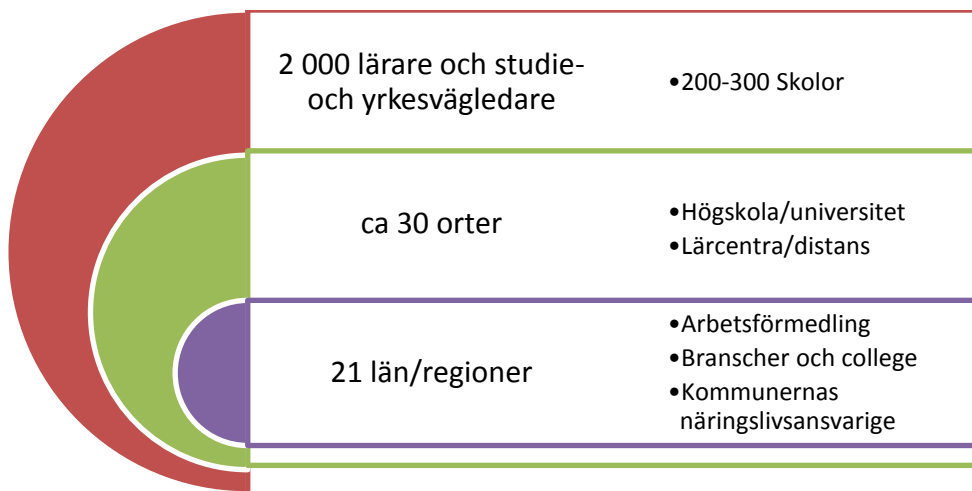
För att få en bred nationell bild av studie- och yrkesvägledningens roll och verksamhet genomförde Ungdomsbarometern en enkätundersökning, SYV-barometern 2013, som riktar sig till landets studie- och yrkesvägledare. Skolverket har varit behjälplig i utformandet av frågorna, medfinansierat undersökningen och varit en länk till landets kompetensplattformar som ansvarar för distributionen till studie- och yrkesvägledarna i respektive region. Ungdomsbarometern tar fram en regional rapport till de 18 regioner som deltar i enkäten samt en nationell rapport. Resultatet av enkäten presenteras vid en konferens på Skolverket den 19 mars 2014. För regionerna kan enkäten utgöra underlag för planering av insatser. För Skolverket ger den nationella rapporten ett underlag för utformning av kommande insatser.

2.5 Stödmaterial för webben

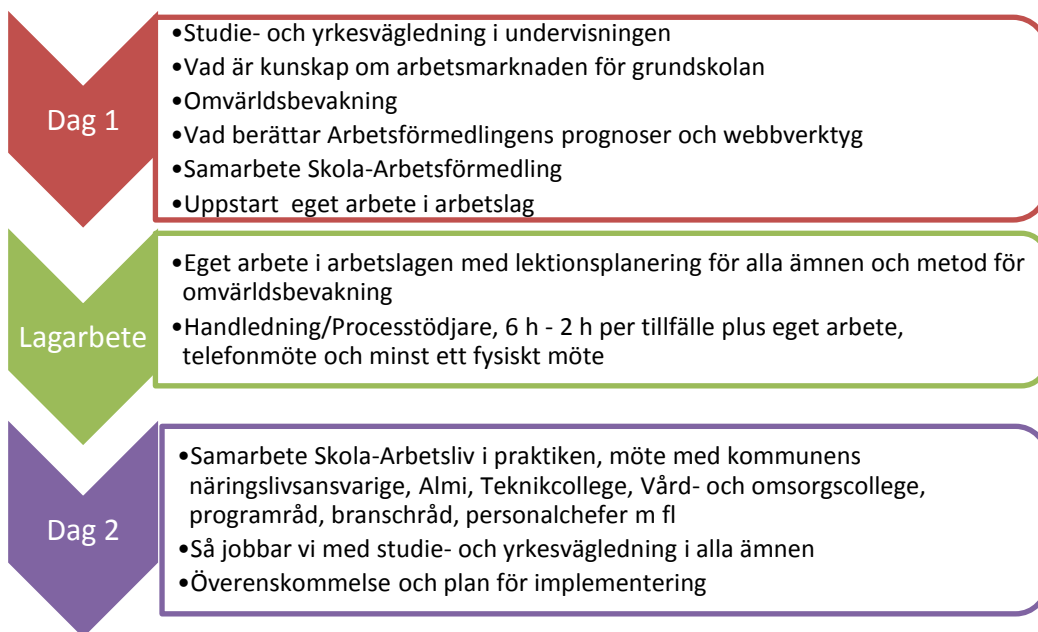
Skolverket kommer under våren att lansera ett webbaserat stödmaterial för lärare i grundskolan. Med utgångspunkt i de allmänna råden för studie- och yrkesvägledning ska det ge stöd i hur man kan arbeta med studie- och yrkesvägledningen i grundskolans alla ämnen. Stödmaterialiet ska utgå från kursplanernas centrala innehåll i varje ämne i grundskolan, och ska således inte innebära något merarbete för lärarna utan vara en naturlig del i den ordinarie undervisningen. Stödmaterialiet kommer också att innehålla tre filmer som ska illustrera hur lärare kan arbeta med studie- och yrkesvägledningen i undervisningen.

2.6 Ett utbildningskoncept för grundskolan – att stärka kunskapen om arbetsmarknaden

Under hösten har Skolverket och Arbetsförmedlingen tagit fram ett utbildningskoncept för lärare och studie- och yrkesvägledare i grundskolan, i syfte att stärka arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i alla ämnen under hela skolgången. Ett femtontal intresseanmälningar om att få testa konceptet har inkommit från regionförbund, kommuner och enskilda skolor. Start för insatsen är hösten 2014 och den förväntas löpa fram till slutet av 2016. Skolverket ska inledningsvis genomföra utbildningsdagarna i samarbete med Arbetsförmedlingen och ska i så stor utsträckning som möjligt ske i samverkan med de regionala kompetensplattformarna. Både Arbetsförmedlingen och Skolverket arbetar med att ta fram varsitt stödmaterial för lärare och studie- och yrkesvägledare om att stärka kunskapen om arbetslivet och arbetsmarknaden (se 2.5 ovan om Skolverkets webbaserade stödmaterial). Båda stödmaterialen ska användas i utbildningskonceptet. Stödmaterialen samordnas så att de kompletterar varandra.

Utbildningens tänkta upplägg:

2.7 BRUK²

Som ett led i att utveckla skolornas kvalitetsarbete har Skolverket omarbetat självskattningsverktyget BRUK. Verktöget tar sin utgångspunkt i styrdokumentet. I ett första steg har BRUK för studie- och yrkesvägledning inom grundskolan utvecklats. Syftet är att synliggöra processen och resultaten i verksamheten och vara en del i det systematiska kvalitetsarbetet.

2.8 Webbinarier

Under hösten har Skolverket medverkat i Skolinspektionens webinarium om deras kvalitetsgranskning om studie- och yrkesvägledning i grundskolan. Skolverket berättade om de kommande allmänna råden, olika insatser för att stärka studie- och yrkesvägledningen samt svarade på frågor.

Flera webinarier i egen regi är planerade under våren 2014. Det första som handlade om de allmänna råden och olika insatser på vägledningsområdet genomfördes i februari och finns att ta del av på Skolverkets webbplats. Ett webinarium tillsammans med Universitets- och högskolerådet (UHR) bl. a om tillträdesregler och övergångsbestämmelser äger rum under mars månad.

3. Samverkan

3.1 Samverkan med landets kompetensplattformar

Projektgruppen har identifierat de regionala kompetensplattformarna som viktiga fora för att nå rektorer, huvudmän och skolpolitiker med information om styrning och ledning av studie- och yrkesvägledning och de nya allmänna råden. I juni samlade Skolverket representanter från 16 av landets 21 regionala kompetensplattformar i en gemensam kunskapsdag. Många av plattformarna har identifierat vägledningsfrågorna som centrala ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Syftet är att långsiktigt stärka det regionala samarbetet kring vägledning i olika sammanhang. Skolverket har deltagit i två av kompetensplattformarnas nationella möten och varit samtalspart vid Tillväxtverkets fördelning av medel till plattformarna, gällande ansökningar med inslag av studie- och yrkesvägledning. Vidare har Skolverket löpande haft kontakt med olika kompetensplattformar i syfte att forma regionala insatser inom studie- och yrkesvägledning.

Erfarenheterna visar att Skolverket nått få rektorer och huvudmän genom nationella konferenser och webinarier om studie- och yrkesvägledning. Skolverket arbetar därför också med att utveckla kontakterna med de regionala kompetensplattformarna utifrån ett ömsesidigt intresse. På många håll har kompetensplattformar-

² Skolverkets webbaserade verktyg för självskattning av verksamhetens olika delar. BRUK står för Bedömning, Reflektion, Utveckling och Kunskap.

na upparbetade kanaler med nätverk för både rektorer och förvaltningsnivån, utifrån sitt kompetensförsörjningsuppdrag.

3.2 Forum för nationell samverkan med andra myndigheter

När Sverige 2007 gick med i European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN), hade vägledningsfrågorna utgjort ett område för samverkan inom EU, i huvudsak sedan 2001 i samband med en OECD rapport³. I många länder togs nationella riktlinjer fram och nationella råd för samverkan bildades runt 2004-2005. Sverige var inte aktiv i dessa vägledningssammanhang fram till 2007. Sverige skiljer sig också från många länder dels i uppdelning av ansvarsområden mellan olika myndigheter och dels i den långtgående decentraliseringen.

Under 2012 etablerades ett myndighetsnätverk för att samverka om gemensamma frågor som rör studie- och yrkesvägledning, såsom begrepp, samverkan kring olika utbildningsnivåer och mellan utbildning och arbetsliv. Myndigheterna har t.ex. resonerat om det pågående översättningsarbetet av ELGPN:s begreppsordlista. Nätverket består av 11 myndigheter⁴ samt SKL och har träffats vid fyra tillfällen under 2012 och fyra tillfällen under 2013.

Nätverket ser en rad olika frågor att fortsatt samverka om, såsom:

- en gemensam beskrivning av det svenska vägledningssystemet för att nå en samsyn
- en referensgrupp som mottagare för olika EU-initiativ inom vägledning
- att samla bilden av vad som görs inom vägledningsområdet
- att diskutera och hitta konkreta lösningar för hur samverkan mellan utbildningsnivåer samt mellan utbildning och arbetsmarknad kan bli bättre
- hitta former för kvalitetssäkring och utvärdering inom vägledningsområdet, bl.a. när det gäller samhällsnyttan och effekterna av vägledning.

3.2 Samverkan med ESF⁵-projekt

Runt om i landet har flera ESF-projekt med syfte att stärka studie- och yrkesvägledningen pågått de senaste åren. Skolverket har etablerat kontakt med de två största projekten, ett i Göteborgsregionen och ett i Småland. Samarbetet har inneburit att projekten delat med sig av vunna erfarenheter och strategiska val de gjort och Skolverket har bl.a. medverkat vid deras spridningskonferenser. Samarbetet fortsätter under 2014 med att dela erfarenheter av båda projektens samlade kunskap och utvärderingar av projekten.

³ Career Guidance and Public Policy – Bridging the gap

⁴ Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, UHR/Euroguidance, Malmö högskola, SKL, Skolin-spektionen, Skolverket, Stockholms universitet, SPSM, Umeå universitet och Yrkeshögskole myndigheten.

⁵ Europeiska socialfonden

3.3 Kommunikation

För att fånga intresset och nå såväl studie- och yrkesvägledare som rektorer och huvudmän har en rad kommunikationsinsatser genomförts. Skolverkets webbplats har utvecklats och kompletterats med riktade utskick och annonseringar, främst i fackpress.

4. Utmaningar

4.1 Att nå huvudmän och rektorer

Skolverkets erfarenheter från tidigare insatser och utvärderingar visar att förutsättningen för att få genomslag för studie- och yrkesvägledningen är att huvudmännen och rektorerna prioriterar verksamheten för studie- och yrkesvägledningen och ger den goda förutsättningar. Erfarenheterna hittills är desamma, styrning och ledning av denna verksamhet har avgörande betydelse.

Att stärka vägledningen och öka möjligheten för elever att göra väl underbyggda val, förebygga avhopp och programbyten är några av de frågor Skolverket vill nå ut med. Det är en stor utmaning att nå rektorer och beslutsfattare som är ansvariga för att organisera verksamheten. Men erfarenheterna är också att när det väl uppstår ett möte och en dialog om vilka möjligheter studie- och yrkesvägledning kan spela här, så ökar medvetenheten om vägledningens möjligheter.

4.2 Att skapa kunskap om och förståelse för begreppet studie- och yrkesvägledning

I enlighet med formuleringarna i läroplanerna utgår Skolverket från studie- och yrkesvägledningen som en helhet, dvs. en studie- och yrkesvägledning som är hela skolans ansvar, som genomsvårar alla årskurser och alla ämnen för att möjliggöra elevens väl underbyggda val.

Skolverket kan konstatera att det råder viss osäkerhet kring begreppet hos målgrupperna. Studie- och yrkesvägledning uppfattas av vissa som *synonymt* med det arbete och den yrkesroll studie- och yrkesvägledaren har, även studie- och yrkesvägledarna själva gör detta misstag.

Skolverket identifierar *flera olika målgrupper*: studie- och yrkesvägledare, lärare och rektorer. Dessa målgrupper har enligt läroplanerna ansvar för studie- och yrkesvägledningen i skolan. Det är därför angeläget att få dessa att *samarbeta* inom området.

Även skolledare och kommunala skolpolitiker är en målgrupp för informationsinsatser. De har ansvar för att prioritera och organisera verksamheten så att den ges

möjlighet att vara hela skolans ansvar, samt att begreppen och ansvarsfördelningen är tydlig.

Studie- och yrkesvägledningen är ofta lågt prioriterad verksamhet. Det är därför angeläget att Skolverket bidrar till att skapa förståelse hos skolledning och skolpersonal för att studie- och yrkesvägledningen *ingår i det systematiska kvalitetsarbetet*.

Dessa är stora utmaningar i strävan att få skolan att genomföra intentionerna i de nya allmänna råden och därmed kvalitetsutveckla studie- och yrkesvägledningen.

5. Fortsatt arbete med uppdragen

Under 2014 avser Skolverket att

- erbjuda fler kurser för vägledare, skolledare och lärare runt om i landet,
- utveckla och erbjuda ett utbildningskoncept för att integrera studie- och yrkesvägledningen i grundskolan,
- genomföra webinarier inom vägledningsområdet,
- utveckla samverkan med andra myndigheter som arbetar med vägledningsfrågor, t.ex. via Erasmus+
- genomföra insatser för att underlätta övergångar mellan gymnasieskolan och arbetslivet för elever med funktionsnedsättningar,
- genomföra konferenser riktade mot verksamma inom särskolan
- utforma s.k. stödmaterial för webben
- verka för att stärka kontakterna med rektorer och utveckla det systematiska kvalitetsarbetet, samt
- genomföra regionala insatser för huvudmän, bl. a i samarbete med de regionala kompetensplattformarna.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Mikaela Zelmerlöw
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Anna Hellstadius och Erik Nilsson i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.